

Zekât malı nasıl arındırır?

Salih Bey: “‘Zekât malı arındırır’ sözünü açıklar mısınız? Nasıl arındırır? Bir alın teri ürününden ibaret olan helâl malın kirleri nelerdir ki, zekâtla arınmış olsun?’”

Haram mal zaten kirli maldır. Bu yüzden haram mal zekâtla arındırılmaz ve haram malın zekâtı verilmez. Okuyucumuz bu yüzden haram malı sormuyor. Helâl maldaki kirlerin ne olduğunu soruyor.

Alın teri ile kazanılan, hakkı verilerek elde edilen, helâl bir işin getirisi olan kazançlar helâldir. Fakat helâl malın da kirleri vardır. İşte kelime anlamı arındırmak demek olan zekât, gerek helâl malı, gerekse helâl mal sahibini kirlerinden arındırır.

Helâl malın kirlerinin ne olduğuna gelince: Malın üzerinde, ödenmediği takdirde malı ve mal sahibini kirleten iki türlü hak vardır: Bunlar şunlardır: 1- Allah hakkı. 2- Kul hakkı.

Bunları sırayla görelim:

1- Allah hakkı: Malın gerçek mülkiyeti Allah’a aittir. Mal insana Allah’ın bir emaneti olarak verilir. Veren Allah’tır. Allah malı dilediğine verir, dilediği kadar verir, dilediğinden çekip alır, dilediği kadar çekip alır. Bu yüzden insan hırs ile mal edinemez. Ancak Allah verirse insan mal sahibi olur. Şu âyet bunu bildiriyor: “De ki, ey mülkün hakikî Sahibi olan ve âlemlerde dilediği gibi tasarruf eden Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden mülkü çekip alırsın. Sen dilediğini aziz eder, yükseltir; dilediğini zelil kılar, alçaltırsın. Bütün hayır ve iyilik yalnız Senin elindedir. Sen her şeye kadırsın.” 1

Mal üzerindeki mülkiyetin yüzde yüzü Allah’a ait olunca, mal insanın elinde sadece bir emanetten ibaret olunca, insanın mal ile ilgili olarak görevi sadece bir dağıtım memuru olmaktan öteye geçmeyince; Allah’ın, verdiği malın nerelere ve nasıl harcanması gerektiği konusunda yönlendirme yapmasının ve nerelerde ve nasıl harcandığını denetlemesinin, Kendi Yüksek Zatına ait bir Rububiyet hakkı olduğu anlaşılmış olur. Malın mahşere dönük büyük ve çetin hesabı bundan doğmaktadır. İnsan, mal üzerinde dilediği gibi tasarruf etme, çarçur etme, israf etme ve hakkını vermeden biriktirme hakkına sahip değildir. Çünkü mal kendisinin değildir. Çünkü

malı Veren böyle istemiyor. Nitekim Cenâb-ı Hak, Müslüman'ın mal ile ilgili görevini şöyle hatırlatıyor: "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda bağışta bulunurlar." 2

Dolayısıyla, mal üzerinde Allah'ın emrini yerine getirmekte bir zorunluluk bulunuyor. Malı israf etmemek, malı haramda sarf etmemek, malı hayırda ve helâl yollarda harcamak, mal ile insanlara iyilik yapmak, maldan sadaka vermek, malı Allah yolunda harcamak, malın zekâtını vermek birer Allah emri olarak mal sahibinin mal ile ilgili zorunlu görevleri arasında bulunmaktadır. Mal sahibinin, malını kirlerden arındıran ilk adımı, malı ile ilgili bu görevlerini yerine getirmesi olacaktır. Aksi takdirde Allah'a ait olan malı Allah yolunda harcamamış olur ki, mal helâl da olsa, bu davranış malı kirletir.

2- Kul hakkı: Mal sahibi bilerek veya bilmeyerek kazancına kul hakkı karıştırmış olabilir. (Hiç şüphesiz bilerek yenen kul hakkı zekâtla telâfi edilmez. Bunun telâfisi için, bire bir malı mal sahibine geri ödemek gerekiyor.)

Fakat mal sahibinin malına, bütün dikkatlerine rağmen, bilmeyerek kul hakkı karışmışsa, cömertçe verilen zekât maldaki bilinmeyen kul hakkının meydana getirdiği kirliliği giderir. Meselâ ortaklar arasında, komşular arasında, arkadaşlar arasında, kardeşler arasında, müşteri ile satıcı arasında, taraflardan birine bilmeyerek hak geçmesi söz konusu olabilir. Kazanç paylaşımında ortaklar küçük ayrıntılara girmemişlerdir ve iki taraftan birisine çok belirgin olmasa da hak geçmiştir. Senin tavuğun, komşunun ürününe zarar vermiştir. Satıcının terazisinde bilinmeyen bir arıza vardır ve eksik tartmıştır... Satıcı fahiş fiyat uygulamıştır. Alıcı bunu haksız bulmuştur, fakat almak zorunda kalmıştır. İşveren işçisinin iş verimine göre değil, kendi cimriliğine göre az maaş ödemiştir. Yol kenarında bulunup, yenmesi helâl edilmeyen mallarda, yoldan gelip geçen aç ve muhtaç insanların göz hakkı kalmıştır.... vs. örnekleri arttırmak mümkündür.

Böyle bilinmeyen durumlarda taraflardan birisine kul hakkı geçmişse eğer, dil ile helâlleşmek bir çözüm olmakla beraber, bilâhare fakire verilen zekât da bu helâllığı pekiştirmekte ve malı bilinmeyen kişilerin haklarından doğan kirlerden arındırmaktadır. Böylece mal kirlerden temizlenmekte, sahibine bir mahşer yükü olmaktan çıkmakta; tam tersine, mahşerde yüz akı olmaktadır.

Esasen, malı kirleten de, dengesiz ölçüsüz mal tutkusundan dolayı kendisi kirlenen de insandır. Mal tutkusu yalın haliyle insanı kirletmez. Çünkü insanın emek verdiği malı sevmesinde bir sakınca yoktur. Fakat insan mal tutkusundan dolayı daha büyük şeyleri feda etmeye başlarsa, meselâ mal için, mal açısından daha geniş ve ebedi

imkânlar içeren âhireti feda ederse, mal için maneviyâtı feda ederse, mal için hakkı feda ederse; böyle mal tutkusu, mal helâl dahi olsa, insanı kirletir, insanın boynunda ağır bir mahşer yükü haline gelir. Nitekim Kur'ân, böyle bir kirliliğin mahşerde insana kaybettireceğini şöyle bildiriyor:

“Altını ve gümüşü biriktirip de onu Allah yolunda harcamayanları ise, acı bir azapla müjdele. O gün bu altın ve gümüşler, Cehennem ateşinde kızdırılır da, alınları, yanları ve arkaları onunla dağlanır. ‘İşte kendiniz için biriktirdiğiniz budur! Şimdi, biriktirdiklerinizin tadına bakın!’ denir.”³

Öyle ki, Bediüzzaman hazretleri, “Eyvah, aldandık! Şu hayat-ı dünyeviyeyi sâbit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zâyî ettik. Evet, şu güzerân-ı hayat bir uykudur. Bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahî bir rüzgâr gibi uçar gider”⁴ diyor. Kezâ yine Bediüzzaman, “Fânîyim. Fânî olanı istemem. Âcizim. Âciz olanı istemem”⁵ diyor ve fani mala karşı dikkatlerin uyanık olmasını istiyor. Evliyadan Şakik Belhî hazretleri de bir gün Bağdat’ta, görkem, debdebe ve saltanat içinde yüzen sultana “Sen zühd ve takva sahibisin” diyor. Sultan şaşırıyor: “Çok şakacısın” diyor. “Bana iltifat ediyor olmalısın. Bu kadar debdebe ve saltanat içinde ben nerede, zühd ve takvâ nerede? Eyvah ki, biz o imtihanı kaybettik ey Şakik!” Şakik diyor ki:

“Böyle deme. Cenab-ı Hak, ‘Dünyâ serveti pek azdır. Âhiret ise takvâ sahipleri için daha hayırlıdır’⁶ buyurmuştur. Sen o aza kanaat etmişsin. Dünya bana yeter deyip, ahiretin ebedî ve çok malını istememişsin. Zâten zahit de, az mala kanaat eden demek değil midir?” deyince, sultan, “Eyvah bana! Eyvah bana! Ben ne kadar aldandım! Az bir şeyi çok sanmışım!” diye dövünmeye başlıyor.

Evet, haram mal, kul hakkı, haksız (hile ile elde edilen) kazanç, insanın yeterince emek sarf etmeden elde ettiği kazanç, insan kalbinde hak sevgisini aşan mal sevgisi, cimrilik (aşırı mal düşkünlüğü), savurganlık, müsriflik (aşırı mal debdebesi), aşırı mal sevgisinden dolayı içine düşülen dünya sevgisi, zekâtı verilmeyen helâl mal, Allah’ın bir rızkı olarak düşünülmeyen helâl mal, şükre götürmeyen ve şükür görmeyen helâl mal kirlidir ve insanı da kirletirler.

Bu kirliliklerin tamamına karşı tek çare, tek arınma ameliyesi;

1-Malı helâlinden kazanmak, 2-Helâlinden kazanılan malın zekâtını vermektir.

Helâl malın zekâtı verilirse, hakkı ödenmiş olur, böylece insan mal ile ilgili bütün kirliliklerden de temizlenmiş olur.

Bir adam Peygamber Efendimiz’e (asm):

“Ya Resûlallah! Üzerimde zekâtta başka, maldan çıkarılması gereken bir hak var mıdır?” diye sorunca, Peygamber Efendimiz (asm):

“Hayır. Malda zekâtta başka hiçbir hak yoktur. Ancak nafîle (kendi arzuna göre, fazladan) sadaka vermen başkadır” buyurmuştur.⁵

Son cümlemizi, bu hadis çerçevesinde, şöyle bağlayabiliriz:

Zekâtı verilen helâl mal kirli mal değil, temiz maldır; sahibini kirletmez.

Dipnotlar:

1- Âl-i İmran Sûresi: 26,

2- Bakara Sûresi: 3.

3- Tevbe Sûresi: 34, 352- Sözler, s. 193

4- Sözler, s. 201

5- Nisâ Sûresi: 77

6- İbn-i Mâce, Zekât, 1788, 1789